

ĐÀI LOAN - HỒNG KÔNG - MACAO

MACAO SAU 5 NĂM TRỞ VỀ TRUNG QUỐC (1999 - 2004)

PHÙNG THỊ HUỆ*

Sau Chiến tranh Nha phiến (1840), triều đình Mãn Thanh, Trung Quốc ngày càng trở nên suy yếu và bạc nhược. Bằng một loạt điều ước bất bình đẳng, nhà Thanh đã uơu hèn, bất lực chấp nhận nhiều đòi hỏi ngang ngược của các nước đế quốc phương Tây, trong đó có việc cắt nhượng Hồng Kông cho Anh, Macao cho Bồ Đào Nha và Đài Loan cho Nhật Bản. Sau khi nước Trung Quốc mới ra đời (1949), Chính phủ CHND Trung Hoa đã hạ quyết tâm và từng bước thực hiện kế hoạch thu hồi chủ quyền tại hai vùng lãnh thổ còn nằm dưới chế độ cai quản của Anh và Bồ Đào Nha. Với những cố gắng không mệt mỏi, sau 22 vòng đàm phán với Chính phủ Anh, bắt đầu từ năm 1982, Trung Quốc đã chính thức thu hồi Hồng Kông vào ngày 1-7-1997, theo tinh thần của bản “Tuyên bố chung Trung - Anh”, ký ngày 19-12-1884. Tiếp đó, Trung Quốc tiến hành 4 vòng đàm phán với Chính phủ Bồ Đào Nha, ký “Tuyên bố chung Trung - Bồ” (tháng 4-1987), khôi phục chủ quyền Macao vào ngày 20-12-1999.¹

5 năm qua, từ sau khi trở về Trung Quốc, Macao đã giữ vững được cục diện chính trị, xã hội ổn định và tiếp tục có những bước phát triển tương đối vững chắc về kinh tế. Điều đó được thể hiện qua một số phương diện chủ yếu như sau:

1. Duy trì chế độ tự trị cao

“Luật cơ bản khu hành chính đặc biệt Macao”, thông qua ngày 31-3-1993 tại phiên họp thứ nhất Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc khoá VIII nước CHND Trung Hoa quy định: Macao là bộ phận không thể tách rời của Trung Quốc, trực thuộc Chính phủ Trung ương, tồn tại và vận hành theo nguyên tắc “một nước hai chế độ”, hưởng quyền tự trị cao. Theo tinh thần của “Luật cơ bản”, Macao được phép duy trì chế độ tự bản chủ nghĩa hiện thời trong vòng 50 năm, thực hiện quyền quản lý hành chính, quyền lập pháp, quyền tư pháp độc lập và quyền chung thẩm, trong đó người đứng đầu đặc khu (trưởng khu) nắm giữ quyền lực khá lớn, chịu trách

* TS. Viện Nghiên cứu Trung Quốc.

nhệm trực tiếp trước Chính phủ Trung ương². Để đảm bảo thực hiện chế độ tự trị cao tại đặc khu Macao, Chính phủ Trung ương Trung Quốc chỉ lập cơ quan đại diện phối hợp với chính quyền Macao quản lý, điều hành các hoạt động đối ngoại, bảo vệ đặc khu; giám sát việc chế định luật pháp Macao, đảm bảo phù hợp với những điều khoản hữu quan ghi trong “Luật cơ bản”. Như vậy là, sau khi trở về Trung Quốc, Macao có quyền thực hiện chế độ tự trị cao trong mọi hoạt động kinh tế, chính trị, xã hội... Về mặt lập pháp, Macao có quyền chế định hệ thống luật riêng, trình Chính phủ Trung ương phê duyệt và tự quản lý, giám sát việc thực hiện pháp luật tại đặc khu. Đối với những quy định luật pháp trái với tinh thần “Luật cơ bản”, Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc có quyền không phê duyệt, nhưng không trực tiếp sửa đổi, mà giao cho chính quyền Đặc khu điều chỉnh, sửa chữa. Về kinh tế, Macao hoạt động theo nguyên tắc đặc khu tự do – duy trì chế độ tài chính độc lập; thực hiện chế độ thuế độc lập, không chịu sự chỉ đạo của ngành thuế Trung ương; tự chế định chính sách tiền tệ; tham gia WTO và các tổ chức kinh tế quốc tế khác dưới danh nghĩa *Macao Trung Quốc*. Về văn hoá, xã hội, Macao được đảm bảo các quyền tự do tín ngưỡng, hội họp, lập hội và tham gia, hợp tác với các tổ chức xã hội, đoàn thể, tôn giáo trên thế giới dưới danh nghĩa *Macao Trung Quốc*. Trong các quy định về quyền tự trị ở Macao, nổi lên vấn đề hết sức quan trọng và cơ bản, đó là quan hệ giữa Chính phủ Trung ương Trung Quốc với đặc khu Macao. Tuy đây là quan hệ giữa trung ương với địa phương,

nằm trong thể thống nhất của một quốc gia, song theo quy định pháp luật, Macao có quyền vận hành đời sống kinh tế – xã hội theo phương thức TBCN vốn đã tồn tại từ trước tới nay.

5 năm qua, Macao đã duy trì tương đối ổn định chế độ tự trị cao và có quan hệ lành mạnh, tốt đẹp với Chính phủ Trung ương. Theo đánh giá của các học giả và các nhà làm chính sách Macao, sau khi trở về Trung Quốc, nhìn chung, đời sống và các hoạt động kinh tế, chính trị, xã hội của Macao không bị đảo lộn, hơn thế còn có phần ổn định so với Hồng Kông. Cơ quan đại diện Trung ương Trung Quốc đặt tại Macao đã giữ được mối quan hệ chặt chẽ, thường xuyên với chính quyền và nhân dân Macao, không can thiệp sâu và trực tiếp vào các công việc sự vụ nội bộ của Macao³. Trong quá trình thực hiện quyền tự trị về kinh tế, Macao còn có những thay đổi quan trọng, tự chủ hơn so với thời kỳ dưới quyền đô hộ của Bồ Đào Nha. Macao vốn là vùng đất phát triển chủ yếu dựa vào nghề du lịch sòng bạc, 60% GDP hàng năm của Macao là nhờ sự đóng góp của “ngành đánh bạc”. Tuy nhiên, gần 50 năm trước ngày Trung Quốc khôi phục chủ quyền, các sòng bạc Macao chủ yếu nằm dưới sự độc quyền của nhà tư bản lớn Hà Hồng Vinh – Công ty hữu hạn du lịch giải trí Hà Hồng Vinh. Sau khi giữ chức trưởng khu Macao, với cơ chế tự trị cao và quyền điều hành trực tiếp đặc khu, ông Hà Hậu Hoa đã thực hiện nhiều chính sách cải tổ Macao, trong đó có chủ trương đổi mới cơ chế quản lý và vận hành hệ thống sòng bạc. Cụ thể là, cho phép các công ty nước ngoài đến

khai thác, đầu tư sòng bạc, tiến hành hoạt động kinh doanh bình đẳng với các sòng bạc đang tồn tại ở Macao. Do vậy, năm 2002, Macao đã phê chuẩn 3 hạng mục đầu tư sòng bạc mới, trong đó hiện đã có hai sòng bạc lớn do Mỹ đầu tư là Kim Sa và Ngân Hà đi vào hoạt động. Sự thay đổi này không chỉ chấm dứt thế độc quyền của Công ty Hà Hồng Vinh, mà còn mở ra hướng làm ăn mới cho Macao trước trào lưu hội nhập toàn cầu. Đây cũng chính là biểu hiện cụ thể của chế độ tự chủ, tự quyết của Macao, không chịu sự can thiệp trực tiếp của Chính phủ Trung ương.

Có thể nói, 5 năm qua, chế độ tự trị cao đã luôn được duy trì và thực hiện tích cực tại Macao, đảm bảo cho mọi hoạt động của Macao diễn ra bình thường, êm ả. Cũng chính nhờ vậy mà tình hình chính trị, trật tự ở Macao trong những năm qua rất ổn định, mọi nề nếp sinh hoạt của người dân cũng như hoạt động kinh doanh, sản xuất vẫn giữ nhịp đi vốn có. Điều đó chứng tỏ sự chuẩn bị chu tất của Trung Quốc cho quá trình chuyển giao Macao, cũng đồng thời chứng tỏ sự tôn trọng nguyên tắc "một nước hai chế độ" của Chính phủ CHND Trung Hoa sau khi khôi phục chủ quyền tại Macao. Tất nhiên, không thể không kể tới sự tuân thủ luật pháp, tôn trọng "Luật cơ bản khu hành chính đặc biệt Macao" của chính quyền và nhân dân Macao, trong đó cần nhấn mạnh vai trò và năng lực quản lý, điều hành của trưởng khu hành chính Macao - ông Hà Hậu Hoa.

2. Kinh tế Macao tiếp tục phát triển ổn định

Điều cần nhấn mạnh trước tiên là, sau khi trở về Trung Quốc, với vị trí địa lý và lợi thế du lịch của mình, Macao đã mở mang hiệu quả hơn nhiều hoạt động kinh tế, góp phần giữ vững và nâng cao nhịp độ phát triển ổn định, bền vững. Ngay từ những ngày đầu tiến hành công cuộc cải cách mở cửa, Chính phủ Trung Quốc đã xác định phương châm chiến lược là tận dụng triệt để ưu thế của Macao trong chương trình phát triển khu vực kinh tế ven biển. Nằm đối diện với Chu Hải, liền kề với Hồng Kông, Macao trở thành cầu nối khá thuận tiện cho sự giao lưu kinh tế giữa Đại lục với Hồng Kông, từ đó mở rộng hợp tác với các nước trong khu vực. Hơn hai mươi năm qua, Macao đã phát huy không ít vai trò, tác dụng đối với việc xây dựng đặc khu kinh tế Chu Hải nói riêng, Quảng Đông nói chung của Đại Lục. Ngược lại, Macao cũng khai thác và tận dụng nhiều lợi thế từ Đại Lục, Hồng Kông và Đài Loan trong chiến lược phát triển kinh tế của mình. Chính sự liên kết kinh tế "hai bờ bốn bên" (Đại Lục, Hồng Kông, Đài Loan, Macao) đã giúp Macao phát huy tố đa ưu thế, thu hút khối lượng rất lớn khách du lịch, phát triển ngành dịch vụ nhiều tiềm năng của mình. Tháng 6-2003, Chính phủ Trung ương Trung Quốc đã ký với Hồng Kông "Kế hoạch xây dựng quan hệ kinh tế thương mại chặt chẽ hơn giữa Đại Lục và Hồng Kông" (CEPA), tạo nhiều cơ hội và điều kiện thuận lợi cho Macao trong lĩnh vực khai thác ưu thế hợp tác kinh tế với Đại Lục và Hồng Kông. Đồng thời,

tháng 10-2003, Macao cũng ký với Đại Lục bản “Kế hoạch” tương tự, có hiệu lực thi hành vào tháng 1-2004, trở thành bước đột phá hết sức quan trọng đối với nền kinh tế Macao, có tác dụng đưa Macao vào các hoạt động của một khu mậu dịch tự do. “Kế hoạch” này không chỉ mở cho Macao hướng đi rộng hơn, đa dạng hơn trong hợp tác kinh tế thương mại với Đại Lục, Hồng Kông, mà còn khiến Đại Lục phải giảm thuế quan và mở cửa thị trường với Macao sớm hơn so với những cam kết gia nhập WTO (giảm thuế quan và mở cửa hoàn toàn thị trường vào năm 2006). CEPA đã giúp nhiều hàng hoá và các doanh nghiệp dịch vụ Macao có thể thâm nhập thị trường Đại Lục với mức thuế suất bằng không. Bên cạnh đó, hiện Macao còn được hoạt động theo cơ chế một cảng tự do, khiến cho các mối giao lưu kinh tế giữa Macao, Hồng Kông và khu vực tam giác Chu giang ngày càng sôi động, gắn bó. Phương thức 9+2 (hợp tác kinh tế giữa 9 vùng tam giác Chu giang và Hồng Kông, Macao) đang mở ra nhiều triển vọng hết sức tốt đẹp, thúc đẩy một cách hiện thực sự phát triển kinh tế của khu vực này. Gần đây, Macao đã bắt đầu hợp tác với đặc khu kinh tế Chu Hải xây dựng khu chế xuất xuyên vùng, trong đó quy định cứ 10 công nhân trong mỗi xí nghiệp phải có 3 cư dân Macao. Khu chế xuất này cùng với các mô hình hợp tác tương tự vừa có tác dụng nối kết các quan hệ kinh tế vùng, vừa mở cho Macao hướng đi ổn định, từng bước giảm dần sự lệ thuộc quá lớn của nền kinh tế vào ngành du lịch sòng bạc – một thách thức không nhỏ đối với Macao trong tương lai.

Kể từ năm 2003, Macao còn thực hiện chế độ tự do đi lại đối với cư dân Đại Lục, bỏ quy định người Đại Lục vào Macao phải tổ chức thành đoàn du lịch. Với việc đi lại tự do vào Macao bằng giấy thông hành cá nhân, Macao đã thu hút khối lượng du khách rất lớn từ Đại Lục, ước tính khoảng 1 triệu người mỗi ngày. Nhờ vậy, trong thời gian gần đây, các ngành dịch vụ, kinh doanh khách sạn, nhà hàng, khu vui chơi giải trí, trong đó có ngành dịch vụ sòng bạc đã phát triển khá mạnh, đem lại nhiều nguồn lợi lớn cho nền kinh tế Macao. Tính riêng trong năm 2003, Macao đã đón lượng khách du lịch kỷ lục – hơn 11 triệu 8 trăm ngàn người, đa số đến từ Đại Lục, Hồng Kông và Đài Loan. Chính các luồng khách du lịch này đã đem lại nguồn doanh thu lớn cho Macao, trợ giúp sự phát triển ngày càng ổn định và mạnh mẽ của nhiều ngành nghề kinh doanh tại Macao.

Mặc dù kinh tế Macao trong những năm qua gặp một số khó khăn nhất định, đặc biệt là các ngành du lịch dịch vụ vấp phải những trở ngại lớn do ảnh hưởng của cuộc khủng hoảng tài chính tiền tệ châu Á năm 1997, đại dịch SARS, nhưng nhìn chung, tốc độ tăng trưởng của Macao vẫn duy trì ở mức tương đối ổn định. Tổng giá trị sản lượng năm 2000 đạt 4,6%, mở bước đột phá mới trong tình trạng sút kém thời kỳ Trung Quốc chuẩn bị thu hồi chủ quyền (1996-1999). Tổng giá trị sản lượng năm 2003 đạt 69,4 tỷ đôla Macao (1 USD tương đương 7,5 đôla Macao), tăng 15,6% so với năm 2002; giá trị tổng sản lượng bình quân đầu người đạt khoảng 20 ngàn

USD, tăng 14,1% so với năm 2002. Du lịch và các ngành dịch vụ đóng vai trò rất quan trọng trong tỷ lệ tăng trưởng và tổng thu nhập quốc dân Macao. Theo thống kê, khối lượng nhân công làm việc trong các ngành dịch vụ du lịch Macao chiếm khoảng 1/3 lực lượng lao động, đóng góp 1/3 tổng sản phẩm thu nhập của Macao. Riêng số tiền thuế thu được từ ngành sòng bạc trong 7 tháng đầu năm 2004 đã đạt trên 10 tỷ đôla Macao, đóng góp một phần rất lớn vào ngân sách chung của Macao⁴.

Như vậy là, với ưu thế và tiềm lực riêng, nền kinh tế Macao vẫn có những bước phát triển ổn định, với nhiều thành tựu và kết quả đáng khâm định. Sự ổn định và phát triển kinh tế của Macao đã góp phần rất quan trọng để tạo và giữ vững cục diện bình ổn xã hội và vị thế của Macao. Sau 5 năm trở về Trung Quốc, đời sống của người dân Macao không ngừng được cải thiện, nâng cao, đánh dấu bước đầu tốt đẹp trong việc thực hiện chế độ kinh tế TBCN trong một quốc gia thống nhất.

3. Triển vọng phát triển của Macao trong thời gian tới

Có thể nói, sau 5 năm trở về Trung Quốc, Macao đã có những bước đi ngày càng sáng sủa. Với sự ủng hộ và trợ giúp tích cực của Chính phủ Trung ương, Macao đã thực hiện chế độ tự trị cao trong mọi lĩnh vực, rõ nét nhất là các hoạt động kinh tế – xã hội luôn diễn ra một cách tự chủ, có định hướng rõ ràng, với những tiêu chí cụ thể hơn so với thời kỳ trước ngày Trung Quốc khôi phục chủ quyền.

Trong báo cáo năm 2005, ông Hà Hậu Hoa, trưởng khu Macao đã xác định rõ phương hướng phát triển tổng thể của Macao trong thời gian tới là “ưu hoá kết cấu, phát triển cân đối, nâng cao tổ chất, cải thiện dân sinh”. Chiến lược và các bước đi cụ thể của Macao bao gồm:

- Coi ngành sòng bạc là đầu rông, ngành dịch vụ là chủ thể, phát triển cân đối các ngành nghề khác; từng bước xây dựng Macao thành trung tâm du lịch sòng bạc tiên tiến, có sức hấp dẫn lớn, có đặc sắc riêng ở châu Á và thế giới; phát huy đầy đủ ưu thế của Macao, xây dựng Macao thành vùng đất dịch vụ thương mại mang tính khu vực.

- Mở rộng giao lưu hợp tác của ngành dịch vụ Macao với thế giới.

- Giữ vững chiến lược phát triển bền vững, thúc đẩy sự phát triển hài hoà giữa kinh tế, xã hội, môi trường và nguồn lực; giải quyết vấn đề việc làm, hoàn thiện môi trường kinh doanh, xúc tiến chiến lược ưu hoá ngành nghề, đảm bảo sự phát triển lành mạnh trong lĩnh vực tài chính tiền tệ.

Với cục diện ổn định cùng những định hướng rõ nét, cụ thể về hướng đi trong tương lai, chắc chắn nền kinh tế – xã hội Macao sẽ phát triển theo xu thế tích cực, ngày càng toàn diện và vững chắc hơn.

Tuy nhiên, không thể không nói tới những thách thức mà Macao sẽ phải đối mặt trong thời gian tới.

Trước hết, ngành du lịch sòng bạc Macao sẽ dần phải chấp nhận sức cạnh tranh ngày càng rõ nét với một số nước trong khu vực. Trong cơ chế mở, thông thoáng và xu thế hội nhập sâu rộng hiện

nay, nhiều nước như Thái Lan, Xingapo, Malaixia, Hàn Quốc... đã chú ý đến việc xây dựng và phát triển ngành du lịch sông bạc. So với Macao, các quốc gia này lại có nhiều ưu thế du lịch hấp dẫn hơn. Như vậy, Macao trong tương lai sẽ không phải là mảnh đất có sức thu hút khách du lịch sông bạc lớn như hiện nay. Điều đó buộc Macao vừa phải nâng cấp và đa dạng hoá các lĩnh vực dịch vụ du lịch nói chung, du lịch sông bạc nói riêng, vừa phải tính đến sự phát triển hài hoà, cân đối hơn các ngành nghề khác. Đây là hướng đi chưa thật sự sở trường và có kinh nghiệm, tiềm lực đối với Macao.

Thứ hai, nguồn nhân lực cần huy động vào các ngành sản xuất, kinh doanh ở Macao nhìn chung thiếu thốn và khó khăn. Vì rằng, đa phần công nhân trong các xí nghiệp sản xuất ở Macao đều có thu nhập thấp hơn nhân viên phục vụ trong sông bạc, nhất là các sông bạc lớn. Điều đó đương nhiên gây khó khăn không dễ giải quyết đối với Macao khi thực hiện chiến lược điều chỉnh cân đối các ngành nghề, ảnh hưởng đến mục tiêu phát triển dài hạn và bền vững của Macao.

Thứ ba, do thực lực và tiềm năng phát triển các ngành nghề ngoài du lịch sông bạc của Macao còn mỏng yếu nên khả năng hợp tác với Hồng Kông, Đài Loan và các vùng khác của Đại Lục sẽ hạn chế. Do vậy, trong thời gian tới, Macao sẽ gặp nhiều khó khăn và thua thiệt trong các chương trình hợp tác "hai bờ bốn bên", đặc biệt là các lĩnh vực công nghệ cao hoặc những chương trình hợp tác xuyên quốc gia, xuyên vùng.

Thứ tư, dù tự chủ trong mọi hoạt động, nhưng Macao vẫn luôn phải điều hoà quan hệ với Chính phủ Trung ương, nhằm đưa đời sống xã hội từng bước thích nghi lâu dài với phương thức tồn tại và vận hành theo nguyên tắc "một nước hai chế độ". Cho đến nay, chưa có vấn đề xã hội nào thật sự phức tạp xảy ra ở Macao, nhưng giữ vững nhịp độ phát triển kinh tế, nâng cao chất lượng sống của nhân dân, đảm bảo ổn định cục diện xã hội vẫn là công việc không đơn giản đối với Macao trong thời gian dài.

Nói tóm lại, tình hình Macao sau 5 năm trở về Trung Quốc là tương đối ổn định. Có thể nói, với những thành tựu kinh tế - xã hội đã đạt được, Macao đã trở thành một minh chứng rõ ràng cho phương thức "một nước hai chế độ" được Chính phủ nước CHND Trung Hoa dày công và kiên trì theo đuổi, thực hiện. Sự tồn tại và phát triển của Macao góp phần khẳng định tính đúng đắn của lý luận và thực tiễn xây dựng mô hình hai chế độ trong một quốc gia thống nhất, khi điều kiện và hoàn cảnh thực tế cho phép. Không xoá bỏ chế độ kinh tế TBCN ở Hồng Kông và Macao khi thu hồi chủ quyền ở hai vùng lãnh thổ này là quyết định hoàn toàn sáng suốt của Trung Quốc. Vì rằng nhờ vậy mà Trung Quốc vừa giữ vững được cục diện chính trị - xã hội ổn định, vừa tận dụng được những ưu thế sẵn có, nhiều giá trị của Hồng Kông và Macao. Trên thực tế, Hồng Kông và Macao, với chế độ kinh tế TBCN, đã có vai trò hết sức to lớn và hiện thực đối với

(Xem tiếp trang 54)